

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата наук з державного управління
Канавець Марини Володимирівни, на дисертацію
Твердохлеб Марини Юріївни
“Аксіологічні основи парламентської діяльності: теоретико-
методологічний аспект”,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
наук з державного управління за спеціальністю
25.00.01 – теорія та історія державного управління

Ступінь актуальності теми дослідження. Суспільна значущість і затребуваність досліджень проблем сучасного парламентаризму на вітчизняних теренах обумовлена становленням європейської демократично розвиненої, правової Української держави. Увага науковців і практиків до процесів розвитку українського парламентаризму та парламентської діяльності, позитивного й негативного досвіду функціонування представницьких форм урядування є важливою з огляду на сучасні політичні реалії, які мають місце в Україні. Водночас варто наголосити, що таких досліджень з позицій науки державного управління на даний час бракує. З огляду на це, актуальність дисертаційної роботи М.Ю. Твердохлеб “Аксіологічні основи парламентської діяльності: теоретико-методологічний аспект” не викликає сумніву.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась на кафедрі парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України в рамках зазначених у дисертації науково-дослідних робіт, у результаті яких дослідницею: розроблено й обґрунтовано індекс ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності як засіб запобігання політичній корупції в діяльності парламентарів; проведено дослідження зарубіжного досвіду щодо стандартів ефективної роботи законодавчих органів влади; охарактеризовано питання стандартизації в публічному управлінні й індексації парламентської діяльності як

засіб підвищення індексу ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації мають достатнє теоретичне, методологічне й емпіричне обґрунтування. Це підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, яку становлять зарубіжні та вітчизняні нормативно-правові акти, стратегічні документи і програми, наукові розвідки українських та зарубіжних учених, матеріали українських і міжнародних конференцій, інтернет-ресурси, статистичні дані тощо. Перелік використаної в дисертаційному дослідженні літератури складає 208 найменувань.

Автором використано сучасні загальнонаукові й спеціальні методи для дослідження аксіологічних основ парламентської діяльності, які визначені як система ціннісних концепцій та принципів взаємодії в державі, критеріїв парламентської культури та законотворчості. Це сприяло досягненню мети дослідження.

Структура дисертаційної роботи відповідає поставленим меті і завданням дослідження.

У першому розділі дисертації обґрунтовано основні вимоги українського суспільства і держави щодо парламентської діяльності, обумовлені залежністю парламентської культури від результативності діяльності парламентарів; розвинуто понятійно-термінологічний апарат науки державного управління шляхом уточнення змісту основних понять дослідження, таких як “парламентська діяльність”, “ціннісне ставлення до парламентської діяльності”, “ціннісно-орієнтована парламентська діяльність”.

Особливістю цього розділу є аналіз теоретичних джерел з розвитку аксіологічного підходу до державного управління у сфері парламентської діяльності, в якому достатньо уваги приділено не лише зарубіжним авторам, а й вітчизняним, зокрема, у сфері елітознавства, політико-управлінського лідерства, вітчизняного парламентаризму. Важливим є обґрунтування й розроблення структури ціннісної орієнтації парламентської діяльності, яка включає критерії

добросовісності, моральної відповідальності та відповідальної поведінки кожного із суб'єктів та об'єктів активної взаємодії в державі, до яких віднесено політичні організації держави (політичні партії та їх утворення, зокрема парламент та інститути державної влади, бізнесу, президентства, законодавчої та судової гілок влади).

Другий розділ присвячено розкриттю й науковому обґрунтуванню індексу ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності як індикатору належності парламентарів до національної політико-управлінської еліти, наявності в них політичної компетентності та досвіду роботи в інститутах громадянського суспільства. Зазначений індекс логічно представлений у запропонованій автором структурній схемі зображення аксіологічних основ ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності, поданій на рисунку 2.3. дисертації та рисунку 1 автореферату, який розглядається як відображення реалізації парламентом і парламентарями принципів демократії і гуманізму та оновлених і розширених функцій їх діяльності.

У третьому розділі обґрунтовано детермінанти ціннісного ставлення до парламентської діяльності в Україні; охарактеризовано міжнародний досвід застосування демократичних та гуманістичних цінностей у парламентській діяльності та визначено шляхи його імплементації в діяльність Верховної Ради України; розроблено практичні рекомендації суб'єктам парламентської діяльності з метою її удосконалення на засадах аксіології.

Особливим у цьому розділі є визначена позитивна тенденція розвитку галузі знань «Публічне управління та адміністрування» у сфері парламентаризму, заміни старих правил поведінки суб'єктів та об'єктів парламентської діяльності на нові, що ґрунтуються на парламентській культурі як сукупності цінностей, потреб та мотивів її учасників.

Доречними є додатки до дисертації, особливо Додаток З, в якому автором здійснено розподіл законопроектів, спрямованих на внесення змін до Регламенту Верховної Ради України, за ознаками аксіологічного підходу та Додаток Д, в якому здійснено порівняння Стратегій розвитку держави - «Україна – 2015» та

«Україна – 2020».

Висновки відповідають поставленим завданням, відповідно відтворюються в авторефераті дисертації. Надані рекомендації доведено до рівня їх можливого використання у практичній діяльності.

Основні ідеї, положення, висновки дисертаційного дослідження було апробовано на міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: “Парламентські читання” (Київ, 2016; 2017); “Розвиток професійних компетентностей державних службовців: комунікативний аспект” (Київ, 2016); “Державне управління в Україні: виклики та перспективи” (Запоріжжя, 2017); “Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності” (Київ, 2017); “Формування публічної служби, чутливої до людей з особливими потребами: цифрові технології” (Київ, 2017); “Становлення публічного адміністрування в Україні” (Дніпро, 2018); “Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку” (Київ, 2018); “Актуальні питання підготовки фахівців у сфері публічного управління та адміністрування” (Київ, 2018).

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Ґрунтовний аналіз значного обсягу теоретичного матеріалу та нормативно-правової бази за темою дослідження, узагальнення й систематизація вітчизняного та зарубіжного досвіду, узгодженість наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи, їх відповідність пріоритетам розвитку державного управління в Україні свідчать про достовірність одержаних здобувачем результатів.

Наукова новизна характеризується тим, що: вперше:

– науково обґрунтовано аксіологічні основи парламентської діяльності, обумовлені цінностями парламентської культури і законотворчістю та їх складовими, такими як ціннісна орієнтація, аксіологічні принципи, функції парламенту і парламентарів, спрямовані на демократичний розвиток держави, індекс її ціннісно-орієнтованої спрямованості;

– розроблено та обґрунтовано технологію визначення індексу ціннісно-

орієнтованої парламентської діяльності, що характеризує рівень сформованості парламентської культури за критеріями належності до національної політико-управлінської еліти, політичної компетентності та досвіду роботи в інститутах громадянського суспільства;

удосконалено:

– науковий підхід до формування ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності, яка передбачає запровадження процедур: прозорості та підзвітності в діяльності парламенту; самоаналізу й самовдосконалення в діяльності парламентарів з урахуванням індексу ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності; формування парламентської культури, розвитку законотворчості, гуманістичних та демократичних принципів діяльності, що ґрунтуються на міжнародних стандартах ефективної роботи законодавчих органів влади, розвитку професіоналізму парламентарів у галузі публічного управління та адміністрування й досвіди їх роботи в інститутах громадянського суспільства;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-термінологічний апарат науки державного управління завдяки уточненню змісту основних понять дослідження, зокрема «парламентська діяльність» розглядається автором як особливий вид політичної діяльності вищого законодавчого органу влади в державі, в якому здійснюється активна взаємодія її суб'єктів (політичні організації держави – політичні партії та їх утворення, зокрема парламент) та об'єктів (інститути державної влади, бізнесу, президентства, законодавчої та судової гілок влади) шляхом забезпечення фундаментальних, правових, соціальних та культурних прав і свобод громадян, виразником волі яких є парламентар, що виступає політико-управлінським лідером і має якості, здатності (вміння, навички, установки) та цінності, які є найактуальнішими для суспільства в конкретний історичний період; «ціннісне ставлення до парламентської діяльності» як спосіб вираження цінностей, принципів та установок у політичній культурі суб'єктів та об'єктів активної взаємодії в державі; «ціннісно-орієнтована парламентська діяльність» як спосіб активної взаємодії суб'єктів та об'єктів у державі, що ґрунтується на

аксіологічних принципах рівноправності, партнерства, вибору, національної ідеї, інформаційності, самовдосконалення, толерантності, професіоналізму і сприяє забезпеченню парламентської культури та її складових (громадсько-активна позиція й транспарентність) і високому рівню законотворчості на засадах принципів гуманізму та демократії;

– підходи до розвитку аксіологічних основ парламентської діяльності в Україні на підставі врахування зарубіжного досвіду провідних держав (Велика Британія, США, Канада, держави-учасниці ЄС) щодо стандартів ефективної роботи законодавчих органів влади в аспекті розвитку ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності;

- структура ціннісної орієнтації парламентської діяльності, яка ґрунтується на критеріях доброчесності, моральної відповідальності та відповідальної поведінки кожного із суб'єктів та об'єктів активної взаємодії в державі;

- розкриття основних вимог українського суспільства і держави до парламентської діяльності, що ґрунтується на визначеній залежності між рівнем парламентської культури та результативністю діяльності парламентарів;

- теоретичні положення щодо етапів становлення і розвитку аксіологічних основ парламентської діяльності в зарубіжній (із середини ХХ ст.) та вітчизняній (у кінці ХХ ст.) теорії державного управління шляхом систематизації методів дослідження поведінки особистості, обґрунтування аксіологічних принципів та критеріїв парламентської діяльності.

Аналіз змісту дисертації й автореферату, висновків і рекомендацій дає підстави констатувати, що наукова новизна дослідження є доведеною.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. За темою дисертаційної роботи здобувач наукового ступеня кандидата наук з державного управління М.Ю.Твердохлеб опублікувала 14 наукових праць, з яких 3 статті - в наукових фахових виданнях України з державного управління, які відображають основні наукові результати дисертації; 2 статті – в зарубіжних виданнях; 9 статей у виданнях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Сформульовані у дисертації теоретичні положення і практичні рекомендації повною мірою висвітлені у представлених опублікованих роботах.

Практичне значення і впровадження результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення й висновки, викладені в дисертації, є основою для розв'язання практичних проблем функціонування Верховної Ради України та суспільно-політичних процесів, пов'язаних із вибором гідних представників народу у парламент.

Практична цінність отриманих наукових результатів достатньо репрезентативна і підтверджується тим, що вони використані: Інститутом підвищення кваліфікації керівних кадрів Національної академії; Апаратом Верховної Ради України; народним депутатом України Верховної Ради України VIII скликання; Громадською організацією «Академія парламентаризму».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Відповідно до мети дисертаційної роботи здобувачка вирішила ряд завдань, з-поміж яких на особливу увагу заслуговує розроблення й обґрунтування індексу ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності як технології визначення рівня парламентської культури, в основу якої покладено індикатори належності до політико-управлінської еліти, рівня політичної компетентності та рівня громадянської зрілості.

Також важливе значення мають, зроблені автором дисертації, уточнення понятійно-термінологічного апарату дослідження, узагальнення зарубіжного досвіду щодо стандартів ефективної роботи законодавчих органів влади в аспекті розвитку ціннісної орієнтації парламентської діяльності.

Зміст роботи відзначається послідовною реалізацією поставлених завдань та досягненням мети, що свідчить про її завершеність і цілісність.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Ознайомлення з текстом автореферату дозволяє стверджувати, що його зміст повною мірою відображає основні наукові положення і висновки, відображені в дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Не зважаючи на високий рівень дисертаційної роботи, що відзначається своєю новизною, належним ступенем обґрунтованості науково-теоретичних і практичних положень, її цілісністю та самостійністю, все ж необхідно акцентувати увагу на дискусійних положеннях та висловити певні зауваження та побажання.

1. Вважаємо, що зазначене в назві дисертації поняття «аксіологічні основи парламентської діяльності» є надто широким і тому потребує більш чіткого уточнення.

2. У висновку 4 дисертації знайшли своє відображення узагальнений та проаналізований зарубіжний досвід щодо стандартів ефективної роботи законодавчих органів влади в аспекті розвитку ціннісної орієнтації парламентської діяльності. Вважаємо, що він був би більш повний, якби були використані матеріали, подані у Додатку Ж дисертації.

3. Одним із завдань дослідження визначена характеристика детермінант ціннісного ставлення до парламентської діяльності в Україні, серед яких здобувачка визначає формування стійких ціннісних орієнтирів шляхом професіоналізації парламентарів та охоплення всіх ієрархічних рівнів державного управління представницькими формами народовладдя через популяризацію знань про вітчизняний парламентаризм. У роботі характеристика першої детермінанти розкрита досить повно, доцільно було б більш чіткіше охарактеризувати також і другу детермінанту ціннісного ставлення до парламентської діяльності в Україні.

4. Важливою у дослідженні є розробка й обґрунтування технології визначення індексу ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності. Розкрийте сутність цього індексу і поясніть можливість його застосування у Верховній Раді України.

Водночас, висловлені зауваження та пропозиції мають в основному

рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки наукового дослідження, яке в межах визначених мети та завдань є цілісним, ґрунтовним, завершеним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблеми державного управління.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. З огляду на актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків вважаємо, що дисертаційна робота Твердохлеб Марини Юріївни “Аксіологічні основи парламентської діяльності: теоретико-методологічний аспект” є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні аксіологічних основ парламентської діяльності в умовах демократичних змін у державі та розробці практичних рекомендацій щодо їх застосування в діяльності Верховної Ради України, інститутів громадянського суспільства, народних депутатів України.

Із урахуванням вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота М.Ю.Твердохлеб відповідає вимогам пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління.

Офіційний опонент:

Директор Центру адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, кандидат наук з державного управління

М.В.Канавець